Vero-osasto/tulliyksikkö 14.2.2019
Erityisasiantuntija Jaana Vehmaskoski

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 259/2018 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ TULLISSA SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Hallintovaliokunta on toimittanut ministeriölle asiantuntijakuulemisissa saadut lausunnot ja pyytänyt ministeriöltä vastinetta niiden johdosta. Vastineessa on huomioitu myös perustuslakivaliokunnan esityksestä antama lausunto (PeVL 60/2019 vp). Ministeriö toteaa lausuntojen johdosta seuraavaa:

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Perustuslakivaliokunta on arvioinut esityksestä antamassaan lausunnossa, että sovellettavan lainsäädännön kokonaisuutta ei voi luonnehtia selkeäksi ja ymmärrettäväksi, vaikka nyt arvioitavan sääntelyn rakenteessa onkin pyritty selkeyteen ja yksinkertaisuuteen. Sovellettavana olevien EU- ja kansallisten säädösten väliset suhteet muodostuvat osittain päällekkäisiksi ja osittain toisistaan erotettaviksi. Ehdotetun sääntelyn täsmällistä soveltamisalaa on hankalaa ja vaivalloista selvittää lakiehdotuksen sisältämän sääntelyn perusteella. Lakiehdotuksen soveltamisalaa ja suhdetta muuhun lainsäädäntöön määrittelevä 2 § ei tältä osin ole erityisen selkeä. Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden kannalta ongelmallista voi olla, että erityisesti käytännön toiminnassa sovellettavan ja noudatettavan säännöksen identifiointi voi olla vaikeaa. Vaikka valiokunnan mielestä on selvää, että varsin merkittävä osa sääntelyn monimutkaisuudesta palautuu EU-oikeuden ja sen tietosuojasääntelyn rajoitettuun ja eriytettyyn soveltamisalaan, on hallintovaliokunnan syytä selvittää keinoja sääntelyn soveltamisalan selkeyttämiseen.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota, että lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 2 kohta sisältää viittauksen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin. Perustuslakivaliokunta huomauttaa, että yleislakina sovellettavaksi tulevan, perustuslakivaliokunnan nimenomaisella myötävaikutuksella tältä osin säädetyn tietosuojalain 28 §:n ja vastaavasti rikosasioiden tietosuojalain 2 §:n mukaan oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään. Valiokunta pitää perustuslain 12 §:n 2 momentista johtuvista syistä välttämättömänä, että sääntelyn sanamuoto yhtenäistetään yleislain kanssa. Tämä on tärkeää myös virheellisten vastakohtaispäätelmien välttämiseksi. Säännöstä on mahdollista täydentää rikosasioiden tietosuojalain 62 §:n mukaisella sääntelyllä vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta.

Lisäksi *oikeusministeriön* lausunnossa on kiinnitetty huomiota 1 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan ”tässä laissa säädetään rekisteröidyn oikeuksista”. Tällä viitataan lakiehdotuksen 6 lukuun, jossa säädettäisiin rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta, tarkastusoikeuden rajoittamisesta ja tietosuoja-asetuksen 18 artiklan mukaisen rajoittamisoikeuden rajoittamisesta. Oikeusministeriön mukaan laki ei sisältäisi säännöksiä varsinaisista rekisteröidyn oikeuksista vaan näiden oikeuden käyttöä ja rajoittamista koskevia säännöksiä. Rekisteröidyn oikeuksista säädetään rikosasioiden tietosuojalaissa ja Euroopan unionin yleisessä tietosuoja-asetuksessa. Tietosuoja-asetus on suoraan soveltuvaa oikeutta, eikä siitä voida poiketa kansallisella lailla muuten kuin asetuksessa säädetyin tavoin. Näistä syistä oikeusministeriö katsoo, että 1 §:n 2 momentin viittaus on syytä muuttaa muotoon ”tässä laissa säädetään rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä ja niiden rajoittamisesta”.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö pitää soveltamisalan selkeyttä tärkeänä ja toteaa näkemyksenään, että ehdotetun sääntelyn jakautuminen eri yleislakien soveltamisalaan on kuvattu lakiehdotuksen 2 §:ssä tietosuojan yleislainsäädännön mahdollistamalla tarkkuudella. Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin Tullin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin yleislakina henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*). Rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluisi kyseisen lain 1 §:n mukaisesti henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi sekä yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemiseksi ja tällaisten uhkien ehkäisemiseksi. Lakiehdotuksen 2 luvun käsittelytarkoituksia koskevista säännöksistä rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluisivat siten esityksen perusteluissa kuvatulla tavalla 5—8 §:ssä ja säädetyt käsittelytarkoitukset sekä 9 ja 12 §:ssä tarkoitettujen tietolähdetietojen ja teknisessä valvonnassa saatujen henkilötietojen käsittely silloin, kun ko. tietoja käsitellään 5—8 §:ssä säädettyihin käsittelytarkoituksiin.

Yleisen tietosuoja-asetuksen sovellettavuus määräytyy valtiovarainministeriön käsityksen mukaan suoraan asetuksen nojalla ilman, että asetuksen soveltamisalaa voitaisiin rajoittaa tai selittää kansallisella sääntelyllä. Tästä syystä 2 §:ään sisältyy vain informatiivinen viittaus tietosuoja-asetukseen.

Valtiovarainministeriö kannattaa perustuslakivaliokunnan kannanottoa siitä, että 2 §:n 1 momentin 2 kohdan sääntelyn sanamuoto tulee yhtenäistää yleislain kanssa ja ehdottaa sanamuotoa muutettavaksi vastaamaan rikosasioiden tietosuojalain 2 §:n 2 momentin mukaista sääntelyä. Lisäksi 2 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka sisältäisi rikosasioiden tietosuojalain 62 §:n mukaisen vaitiolovelvollisuuden.

Valtiovarainministeriö yhtyy oikeusministeriön huomioon koskien 1 §:n 2 momenttia ja ehdottaa 1 §:n 2 momenttia muutettavaksi oikeusministeriön ehdottamaan muotoon.

1 §:n 2 momentti

Lisäksi tässä laissa säädetään rekisteröidyn ~~*oikeuksista*~~ *oikeuksien toteuttamisesta ja niiden rajoittamisesta,* Tullin oikeudesta saada henkilötietoja ja muita

Tullille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja sekä oikeudesta luovuttaa henkilötietoja ja muita tietoja.

2 § 1 momentti 2 kohta

---

2) ~~*henkilötietojen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999)*~~ *oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään.*

---

2 § 2 momentti

Vaitiolovelvollisuudesta ja tietojen antamisesta vaitiolovelvollisuuden estämättä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015).

Henkilötietojen käsittelyn periaatteet ja tietosuojarikos

Perustuslakivaliokunta toteaa esityksestä antamassaan lausunnossa, että ehdotetun sääntelyn soveltamisessa on rikosasioiden tietosuojalakiin sisältyvien henkilötietojen käsittelyä koskevien yleisten periaatteiden lisäksi otettava huomioon EU-oikeudestakin seuraavat välttämättömyyden, oikeasuhtaisuuden, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan poliisin toimivaltuuksia määrittävää siviilitiedustelulainsäädäntöä korostanut tarvetta säätää yleisistä periaatteista tietoliikennetiedustelulaissa ja sotilastiedustelulaissa sekä poliisilaissa yhdenmukaisesti. Tämä on valiokunnan mukaan tärkeää myös virheellisten vastakohtaispäätelmien välttämiseksi. Valiokunta katsoi arvioidessaan lakiehdotusta henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, että vaikka poliisilain periaatesäännökset tulevat sinänsä sovellettavaksi myös tuolloin arvioidun lain soveltamisessa, valiokunnan mielestä tuolloin arvioitua lakiehdotusta oli täydennettävä poliisilain 1 luvun 2—5 §:n kaltaisilla periaatesäännöksillä. Valiokunnan mielestä myös nyt arvioitavaa lakiehdotusta on täydennettävä vastaavin periaatesäännöksin.

Perustuslakivaliokunta katsoi arvioidessaan siviilitiedustelulainsäädäntöä, että ottaen huomioon tiedustelutoimintaan liittyvät profiloinnin riskit myös nimenomaisen ja asianmukaisesti laaditun syrjintäkiellon ottaminen lakiin oli välttämätöntä, jotta lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunta piti sotilastiedustelulainsäädännön arvion yhteydessä säätämisjärjestyskysymyksenä sitä, että tällaisen kiellon on vastattava perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkieltoa myös siten, että siinä lueteltujen kiellettyjen syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä. Valiokunta edellytti myös lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa täydennettävän näin muotoillulla yleisellä syrjintäkiellolla, jotta lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunnan mielestä tällainen täydennys on myös nyt arvioitavan ehdotuksen kohdalla edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta toteaa lisäksi lausunnossaan, että lakiehdotukseen ei sisälly viittausta rikoslain 38 luvun 9 §:n tietosuojarikosta koskevaan säännökseen. Tietosuojarikosta koskevan säännöksen 1 momentin 4 kohdan mukaan rangaistavaa on säännöksessä tarkemmin yksilöity henkilötietojen käsittelyä koskevan muun lain vastainen toiminta. Myös säännöksen 2 momentti koskee henkilötietojen käsittelyä koskevan muun lain vastaista toimintaa. Valiokunnan käsityksen mukaan henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettava laki on sellainen "henkilötietojen käsittelyä koskeva muu laki", jota tarkoitetaan rikoslain 38 luvun 9 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Lakiehdotusta on valiokunnan mukaan täydennettävä viittauksella rikoslain tietosuojarikosta koskevaan säännökseen.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa, että perustuslakivaliokunnan edellyttämät täydennykset toteutetaan lisäämällä lain 2 §:ään vastaava tullilain periaatteisiin tehtävä viittaus sekä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen liittyvä syrjintäkielto kuin siviilitiedustelua koskevaan lainsäädäntöön (HE 202/2017 vp) on ehdotettu eduskuntakäsittelyn aikana perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 35/2018 vp) johdosta. Lisäksi lain 2 §:ään ehdotetaan lisättäväksi viittaus tietosuojarikosta koskevaan säännökseen.

2 §:n 3—5 momentti

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava tullilain (304/2016) 6 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta.

Henkilötietoja on käsiteltävä syrjimättömästi.

Tietojen merkityksellisyyden arviointi (5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 6 momentti)

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan ehdotetun tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevan sääntelyn perusteella muodostuisi laaja, tietosisällöiltään ja käsittelyn tarkoitukseltaan oikeudellisesti kontrolloimaton rekisteri, joka voisi sisältää laajasti myös arkaluonteisia tietoja. Valiokunnan mukaan on sinänsä selvää, että kerättyjen henkilötietojen käsittely tiettyyn tarkoitukseen edellyttää niiden sisällön arvioimista tarkoituksen kannalta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että sekä tietosuoja-asetuksessa että poliisidirektiivissä henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan myös tietojen keräämistä, mikä on mahdollista vain tiettyyn nimenomaiseen tarkoitukseen. Kyse ei siten ole säätämisjärjestysperusteluissa viitatuin tavoin henkilötietojen "esikäsittelystä". Myös perustuslakivaliokunnan käytännössä on edellä selostetun mukaisesti edellytetty laintasoista sääntelyä rekisteröinnin tavoitteista, tietosisällöistä ja sallituista käyttötarkoituksista. Valiokunta on edellyttänyt erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn rajoittamista täsmällisillä ja tarkkarajaisilla laintasoisilla säännöksillä vain välttämättömään.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että merkityksellisyyden arviointia koskevat säännösehdotukset mahdollistaisivat Tullin tehtävien kannalta merkityksettömien tietojen keräämisen ja tallettamisen rekisteriin jopa kuuden kuukauden ajaksi. Säännökset on ehdotetussa muodossa poistettava lakiehdotuksesta. Tällaiset muutokset ovat edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunta huomauttaa, että henkilötietojen käsittelyn perusteiden arvioinnista voidaan perustuslain estämättä säätää esimerkiksi perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn poliisilain 5 luvun 55 §:n kaltaisella tiedon hävittämistä koskevalla sääntelyllä.

Tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevien säännösten ongelmallisuutta käsitellään myös *eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen, oikeusministeriön* ja *tietosuojavaltuutetun* lausunnoissa. Toisaalta sisäministeriön poliisiosasto ja rajavartio-osasto ja Keskusrikospoliisi kannattavat lausunnoissaan ehdotettua sääntelyä ja näkevät sen nykytilaa selkeyttävänä.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa 5 §:n 3 momentin ja 7 §:n 6 momentin korvaamista perustuslakivaliokunnan esittämällä tavalla poliisilain 5 luvun 55 §:n kaltaisella tiedon hävittämistä koskevalla sääntelyllä seuraavasti:

> **5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 6 momentti**
>
> *Tullin tehtävien suorittamisen yhteydessä saadut tiedot on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita 1 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen.*

Ehdotettu uusi muotoilu ei valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan laajentaisi Tullin toimivaltuuksia tietojen keräämiseen. Säännökset koskisivat vain sellaisten tietoaineistojen käsittelyä, jotka Tulli saa tehtäviään suorittaessaan haltuunsa joko muualla säädetyillä toimivaltuuksillaan tai tavoilla, jotka eivät edellytä erityisiä toimivaltuuksia.

Tietojen tarpeettomuus ja siitä seuraava velvollisuus hävittää tiedot viipymättä ei usein käy ilmi ilman mahdollisuutta nykyaikaisen tekniikan hyödyntämiseen etenkään silloin, kun kyse on suurista tietoaineistoista. Säännökset mahdollistaisivat valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan lainmukaisesti kerättyjen tietojen käsittelyn tarvittaessa myös automaattisen tietojenkäsittelyn keinoin sen selvittämiseksi, onko tiedot hävitettävä tarpeettomina vai täyttyvätkö lakisääteiset edellytykset tietojen käyttämiselle Tullin tehtävien suorittamiseksi. Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että Tullin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely kattaa kaikki henkilötietojen käsittelyvaiheet. Valtiovarainministeriö korostaa myös, että Tullin henkilötietojen käsittely kuuluu kaikissa käsittelyvaiheissa henkilötietojen käsittelyn ohjauksen, valvonnan ja tietojen suojaamista koskevien velvoitteiden piiriin.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja turvallisuustietojen käsittely

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että arkaluonteisiin tietoihin rinnastuvien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn välttämättömyydestä on säädetty säädösperustaisesti esimerkiksi lakiehdotuksen 6 §:n 3 kohdassa ja 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa terveydentilaa ja sen seurantaa tai sairauden hoitoon liittyviä tietoja koskien. Pykäläehdotusten sanamuodot ovat kuitenkin osin hajanaisia. Mainituissa säännöksissä välttämättömyysedellytys ei vaikuttaisi ulottuvan samoissa kohdissa säänneltyihin muihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin tietoihin.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Erityisen perusoikeusherkkään lakiehdotukseen tulee lisätä yleissäännös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kohdistuvasta välttämättömyysvaatimuksesta. Vaihtoehtoisesti sääntelyä on täydennettävä pykäläkohtaisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyteen sitovilla säännöksillä. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Myös *oikeusministeriö* kiinnittää erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn huomiota lausunnossaan ja nostaa esiin, että sääntelyn tarkkarajaisuuden kannalta pykäläkohtainen sääntely lienee parempi vaihtoehto. Lisäksi *tietosuojavaltuutettu* toteaa, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelyä koskevat edellytykset jäävät esityksen perusteella epätäsmällisiksi.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa perustuslakivaliokunnan ja oikeusministeriön näkemyksien mukaisesti, että lain 6, 8, 9 ja 13 §:ään lisätään uusi momentti, jossa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely sidottaisiin välttämättömyyteen.

6 §:n 2 momentti, 8 §:n 2 momentti ja 9 §:n 2 momentti

Tulli saa käsitellä 1 momentissa tarkoitettuihin tietoihin sisältyviä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jos se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

13 §:n 4 momentti

Tulli saa käsitellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin tietoihin sisältyviä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jos se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Perustuslakivaliokunta nostaa lisäksi lausunnossaan esiin ns. turvallisuustiedot, joiden käsittelystä säädettäisiin 6 §:n 3 kohdassa ja 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Perustuslakivaliokunta on arvioinut vastaavia säännösehdotuksia aiemmin katsoen, että ehdotus näyttää tekevän mahdolliseksi terveystietojen ja sosiaalihuollon toimenpiteiden rekisteröinnin hyvin laajasti. Valiokunnan mukaan säännöstä oli syytä täsmentää määrittelemällä tarkemmin sallitut terveydentilatiedot ja sosiaalihuollon

toimenpiteet, vaikka välttämättömyysvaatimus sinänsä asianmukaisesti rajoittaakin talletettavien tietojen alaa. Valiokunnan käsityksen mukaan myös nyt ehdotettavaa säännöstä rasittaa samanlainen arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kytkeytyvä avoimuus erityisesti viitattujen muiden arkaluonteisten tietojen osalta, vaikka säännösehdotuksessa ei sosiaalihuollon asiakkuutta koskevia tietoja mainitakaan. Valiokunta piti arvioidessaan lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa tällaisen säännöksen täsmentämistä säätämisjärjestyskysymyksenä. Myös nyt ehdotettua säännöstä on välttämätöntä täsmentää erityisesti siinä viitattujen muiden arkaluonteisten tietojen osalta. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa 6 §:n 3 kohtaan ja 8 §:n 1 momentin 4 kohtaan käsiteltävien turvallisuustietojen sisältöä selventäviä muutoksia. Turvallisuustietojen sisältö ehdotetaan kuvattavaksi nykyistä lakia vastaavasti tyhjentävänä luettelona, jolloin muiden kuin säännöksessä nimenomaisesti mainittujen arkaluonteisten tietojen käsittely säännöksen nojalla ei olisi mahdollista. Muotoilua ehdotetaan myös selvyyden vuoksi yhdenmukaistettavaksi siten, että turvallisuustietojen sisältö kuvattaisiin samoin kaikkien käsittelytarkoitusten osalta.

6:n 3 kohta ja 8 §:n 1 momentin 4 kohta

toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi ~~*tarpeelliset tiedot, mukaan lukien henkilön terveydentilan ja sen seurannan tai hänen sairautensa hoidon kannalta välttämättömät tiedot ja muut erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot;*~~ *tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;*

Henkilön perustietojen käsittely (4 §)

Maahanmuuttovirasto esittää harkittavaksi, tulisiko Tullilla olla mahdollisuus käsitellä esitettyä laajemmin henkilön perhesuhdetietoja. Tullin toimivaltaan ja tämän lain soveltamisalaan kuuluvan asian yhteydessä kirjaamista seikoista voisi ilmetä tietoja asiakkaan taustasta, jotka voivat vaikuttaa hänen kansainvälisen suojelun aseman ja oleskeluoikeutensa uudelleen arviointiin. Tällaisia perheenjäsenten tietoja voisivat olla ainakin kansalaisuus ja kansallisuustiedot, syntymäpaikka- ja aika, kotipaikka ja oleskeluoikeutta Schengen-valtiossa kuvaavat tiedot.

Valtiovarainministeriön vastaus: Lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettuja perustietoja voitaisiin käsitellä kaikkiin 2 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin. Valtiovarainministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena laajentaa perustietojen luetteloa Maahanmuuttoviraston ehdottamalla tavalla, koska perheenjäseniä koskevien laajempien tietojen ei voida katsoa olevan tarpeellisia kaikissa 2 luvun käsittelytarkoituksissa. Tulli voi kuitenkin valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan käsitellä myös Maahanmuuttoviraston lausunnossa kuvattuja perhesuhdetietoja osana asiakohtaista tietosisältöä, jos tiedot ovat tarpeellisia Tullin tehtävien suorittamiseksi ja

2 luvun mukaiset käsittelyedellytykset täyttyvät. Ministeriö ei ehdota muutoksia henkilön perustietoja koskevaan 4 §:ään.

Henkilötietojen käsittely tutkinta- ja valvontatehtävissä (5 ja 6 §)

Perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämän näkemyksen mukaan ehdotetun 5 §:n 2 momentin 7 kohdan sanamuoto on ongelmallisen avoin. Valiokunta piti arvioidessaan lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa tällaisen säännöksen täsmentämistä säätämisjärjestyskysymyksenä. Esityksen perustelujen mukaan kyseessä voisi olla esimerkiksi mahdollinen lisätietojen antaja, joka ei kuitenkaan olisi todistajan asemassa, tai asiantuntijan roolissa toimiva henkilö. Säännös laajentaa ehdotetun 5 §:n 1 momentin soveltamisalan 2 momentin muun sääntelyn estämättä ketä tahansa säännöksen 1 momentissa tarkoitettuun tehtävään liittyvää henkilöä koskevaksi. Valiokunnan mielestä säännöstä on myös nyt valitussa sääntelyratkaisussa välttämätöntä täsmentää olennaisesti esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 51/2018 esitetyillä näkökohdilla. Tällaisia ovat kyseisen lausunnon mukaan esimerkiksi perustelulausumissa esitetyt näkökohdat. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen sääntelyn täsmentämisen tarpeellisuudesta ja esittää, että 5 §:n 2 momentin 7 kohtaa muutettaisiin koskemaan vain esityksen perusteluissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka voivat antaa Tullille tehtävään liittyviä lisätietoja. Tullin tutkintatehtävissä tarpeellisten lisätietojen antajia koskevia henkilötietoja voidaan myös voimassa olevan Tullin henkilötietolain 3 §:n perusteella tallettaa rikostorjunnan tietojärjestelmään.

5 §:n 2 momentin 7 kohta

Edellytyksenä on lisäksi, että 1 momentissa tarkoitetut tiedot liittyvät henkilöihin, jotka ovat:

---

7) ~~*muutoin kuin 1—6 kohdassa tarkoitetulla tavalla 1 momentissa tarkoitettuun tehtävään liittyviä*~~ *muutoin tehtävään liittyvien lisätietojen antajia.*

Henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi (7 ja 8 §)

Perustuslakivaliokunta toteaa, että esityksen säätämisjärjestysperustelujen mukaan ehdotetut 7 ja 8 § merkitsisivät valtakunnallisesti käsiteltävän tietosisällön laajenemista voimassaolevaan lakiin verrattuna sekä tietosisällön että rekisteröitävien henkilöryhmien osalta. Lakiehdotuksen 7 §:ssä epäilyn kohteena olevalle rikokselle ei asetettaisi lainkaan sen vakavuuteen kohdistuvaa kynnystä, vaan pykälän mukaan siinä tarkoitettujen tietojen olisi liityttävä henkilöihin, joiden "voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen". Valiokunta huomauttaa, että viranomaisepäily rikoksesta muodostaa tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa erityi-

sesti säännellyn valtiosääntöisesti arkaluonteisen henkilötiedon. Hallintovaliokunnan on täydennettävä sääntelyä sitomalla käsittely epäillyn rikoksen vakavuuteen. Perustuslakivaliokunta piti arvioidessaan lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa tällaisen säännöksen täsmentämistä säätämisjärjestyskysymyksenä. Tällainen muutos on myös nyt edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunta toteaa myös, että hallintovaliokunnan on syytä korottaa perustellun olettamuksen vaatimusta esimerkiksi voimassa olevan lain mukaiseen "syytä epäillä" -vaatimukseen.

Myös *eduskunnan apulaisoikeusasiamies* kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että ehdotetun 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa esitetty "voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän" -kynnys on tulkinnanvarainen.

Perustuslakivaliokunta yhtyy lisäksi lausunnossaan esityksen perusteluissa esitettyyn luonnehdintaan, jonka mukaan ehdotetun 8 §:n 1 momentin 2 kohta olisi sisällöltään tosiasiallisesti laaja. Kohdan nojalla Tulli saisi käsitellä henkilön toimintaa ja käyttäytymistä koskevia tarpeellisia tietoja. Tällaiset tiedot voisivat perustelujen mukaan koskea esimerkiksi henkilön kontakteja, elämäntapoja, taloudellista tilannetta, harrastuksia ja muita kiinnostuksen kohteita siltä osin kuin tiedot ovat tarpeellisia tullirikosten ennalta estämisen ja selvittämisen kannalta. Valiokunta piti arvioidessaan lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa vastaavan säännöksen täsmentämistä säätämisjärjestyskysymyksenä. Säännöstä on välttämätöntä täsmentää esimerkiksi perusteluissa esitetyillä luonnehdinnoilla. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Myös *tietosuojavaltuutettu* kiinnittää lausunnossaan huomiota rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskeviin säännöksiin ja toteaa, että ehdotettu 8 § olisi huomattavan väljä ja tulkinnanvarainen ja mahdollistaisi käytännössä minkä tahansa esimerkiksi henkilön toimintaa ja elämäntapoja koskevan henkilötiedon käsittelemisen. Rekisteröinnin tavoitetta ja rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä ei ole määritelty, vaan esitetty säännös mahdollistaisi minkä tahansa suurenkin tietomassan käsittelyn ja analysoinnin ilman täsmällisesti määriteltyä perustetta. Tietosuojavaltuutettu nostaa myös yleisemmin esiin tarpeen riskien arvioimiseen ja toteaa, että riskejä liittyy esimerkiksi laajamittaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka koskee suurta rekisteröityjen määrää sekä esityksen väljiin ja tulkinnanvaraisiin säännöksiin. Esityksessä ei tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan ole kattavasti arvioitu esitettyjen säännösten soveltamiseen liittyviä riskejä tai ehdotettu suojakeinoja riskien vähentämiseksi.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö katsoo, että perustuslakivaliokunnan edellyttämä käsittelyn sitominen rikoksen vakavuusasteeseen voidaan toteuttaa muuttamalla 7 §:n 2 momentin 1 kohtaa siten, että henkilötietoja voidaan kyseisen kohdan nojalla käsitellä ainoastaan silloin, kun kohdassa tarkoitetusta rikoksesta saattaa seurata vankeutta. Ehdotettu 1 kohdan muutos rajaisi myös saman momentin 2 kohdassa tarkoitettua henkilöryhmää hallituksen esityksessä ehdotettua suppeammaksi, koska 2 kohdan nojalla voitaisiin käsitellä ainoastaan sellaisia henkilöitä, jotka ovat yhteydessä nyt tiukemmin rajattavassa 1 kohdassa tarkoitettuihin henkilöihin.

Mikäli 7 §:n 2 momentin 1 kohtaa muutetaan ehdotetulla tavalla, Tulli ei voisi kyseisen kohdan perusteella käsitellä tietoja sellaisista henkilöistä, joiden voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän sakkouhkaiseen rikokseen. Pykälis-

sä tarkoitetun käsittelyn ulkopuolelle jäisi siten myös osa sellaisista henkilötiedoista, joita voidaan käsitellä voimassa olevan lain mukaisessa rikostorjunnan tietojärjestelmässä ilman, että käsittely on sidottu rikoksen vakavuusasteeseen. Näin ollen muutos heikentäisi Tullin mahdollisuuksia ennalta estävän toiminnan tietojen kirjaamiseen joiltain osin nykytilaan verrattuna.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan edellä ehdotettu 7 §:n 2 momentin 1 kohdan rajaaminen vankeusuhkaisiin rikoksiin täsmentäisi henkilöpiiriä riittävällä tavalla myös ilman, että käsittelykynnys nostettaisiin voimassa olevaa epäiltyjen tietojärjestelmää vastaavaan "syytä epäillä" -kynnykseen. Valtiovarainministeriö viittaa esityksen perusteluihin ja toteaa, että esitutkinnan käynnistämiskynnystä vastaava "syytä epäillä" -kynnys on vaikeasti sovellettavissa rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen. Ehdotettu uusi käsittelykynnys ("voidaan perustellusti olettaa") on ministeriön näkemyksen mukaan perusteltu myös siitä syystä, että se kytkeytyy nykyistä kynnystä selkeämmin rikoksen ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi tapahtuvaa tiedonhankintaa sääntelevään Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun. Ministeriö esittää käsittelykynnyksen säilyttämistä tältä osin hallituksen esityksen mukaisessa muodossa.

Valtiovarainministeriö kannattaa henkilön toimintaa ja käyttäytymistä koskevien tarpeellisten tietojen (8 §:n 1 momentin 2 kohta) täsmentämistä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla. Esitetyt täsmennykset vähentäisivät valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan myös tietosuojavaltuutetun esiin tuomia sääntelyn väljyyteen liittyviä riskejä. Täsmennys voidaan ministeriön näkemyksen mukaan toteuttaa perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla sisällyttämällä perusteluissa esitetyt luonnehdinnat 8 §:n 1 momentin 2 kohtaan.

7 §:n 2 momentti

Edellytyksenä on lisäksi, että 1 momentissa tarkoitetut tiedot liittyvät henkilöihin:

1) joiden voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen, *josta saattaa seurata vankeutta;*

---

8 §:n 1 momentin 2 kohta

Tulli saa käsitellä 7 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

---

2) henkilön ~~*toimintaa ja käyttäytymistä*~~ *yhteyksiä, elämäntapoja, taloudellista tilannetta, harrastuksia ja muita kiinnostuksen kohteita* koskevat tarpeelliset tiedot;

Sisäministeriö on esittänyt, että 7 §:n 2 momentin 3 kohtaa vastaavaa poliisin henkilötietolain säännöstä (7 §:n 2 momentin 3 kohta) täydennettäisiin siten, että kyseiseen kohtaan lisättäisiin poliisin muun toimenpiteen kohteena olevat henkilöt. Valtiovarainministeriö ehdottaa, että vastaava täydennys tehtäisiin myös 1. lakieh-

dotukseen. Lisäyksellä mahdollistettaisiin toimenpiteiden kohteiden tietojen kirjaaminen, joka on nykyisin mahdollista voimassa olevan Tullin henkilötietolain 3 §:ssä tarkoitettua rikostorjunnan tietojärjestelmää koskevien säännösten nojalla. Tullin toimenpiteet rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi liittyvät luonnollisten henkilöiden osalta aina yksittäiseen tehtävään, ja niihin voi liittyä eriasteista julkisen vallan käyttöä, kuten henkilön puhuttelu, tukitoimenpiteiden kohdistaminen yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa tai henkilö-, ajoneuvo- tai omaisuuskuulutus. Tullin toimenpiteitä koskevien tietojen kirjaaminen on edellytyksenä toiminnan tehokkaalle jälkikäteiselle arvioinnille, jonka tulisi lähtökohtaisesti perustua dokumentoituun tietoon. Säännös tukisi myös tätä tavoitetta.

7 §:n 2 momentin 3 kohta

---

3) jotka ovat rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 9 §:ssä mukaisen tarkkailun *taikka tullivalvonnan tai tullirikostorjunnan toimenpiteen* kohteena.

Rikosanalyysi (7 §:n 4 momentti ja 13 §:n 3 momentti)

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että 7 §:n 4 momentin ja 13 §:n 3 momentin rikosanalyysiä koskeva sääntely olisi olennainen laajennus nykyiseen sääntelyyn verrattuna. Ehdotukseen ei sisälly sääntelyä esimerkiksi siitä, millaisessa yhteydessä, minkä vakavuusasteen rikoksiin kohdistuen tai mihin ajanjaksoon kohdistuen rikosanalyysiä voidaan tehdä. Säännökseen ei sisälly rajoituksia koskien arkaluonteisten tietojen käyttämistä. Rikosanalyysiltä ei myöskään edellytettäisi yhteyttä tiedossa olevaan rikokseen. Ehdotetun 13 §:n 3 momentin mukaan rikosanalyysissä voitaisiin käyttää jokseenkin rajoituksetta Tullilla olevia tietoja. Näihin tietoihin sisältyisivät muun muassa 10 §:n tulli- ja verovalvontaan ja 11 §:n muihin lakisääteisiin tehtäviin liittyvät tiedot, mikä tarkoittaisi näiden tietojen osalta olennaista käyttötarkoituksen muutosta.

Valtiovarainministeriön vastaus: 7 §:n 4 momentissa tarkoitettu rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi tapahtuva rikosanalyysi on myös voimassa olevan lain mukaan mahdollista 6 §:n nojalla perustetuissa tilapäisissä rikosanalyysirekistereissä. Nykyisen lain mukaisiin tilapäisiin rikosanalyysirekistereihin verrattuna esitetyn sääntelyn keskeiset erot liittyvät siihen, että käsittely tapahtuisi valtakunnallisessa rekisterinpidossa ja siihen, että rikosanalyysia ei säännöksessä rajattaisi vankeusuhkaisiin rikoksiin. Lisäksi rikosanalyysin henkilöryhmiä ja tietosisältöä säänneltäisiin 7 ja 8 §:ssä nykyistä 6 §:ää tarkkarajaisemmin. Edellä 7 ja 8 §:ään esitetyt täsmennysehdotukset, kuten käsittelyn rajaaminen vankeusuhkaisuuteen, rajaisivat rikosanalyysiin käytettävissä olevia tietoja alkuperäistä esitystä tiukemmin. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely olisi sekä yleislainsäädännön että edellä 8 §:ään esitetyn uuden momentin mukaisesti rajoitettu käsittelytarkoituksen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Ehdotetussa 13 §:n 3 momentissa tarkoitetun strategisen analyysin osalta valtioministeriö toteaa kantanaan, että tietojen käyttö strategisessa analyysissa ei merkittä-

västi eroa momentissa tarkoitetusta suunnittelu- ja kehittämistoiminnasta, johon Tulli voi myös voimassa olevan Tullin henkilötietolain 16 §:n mukaan käyttää rikosasioihin, tulli- ja verovalvontaan sekä muihin Tullin lakisääteisiin tehtäviin liittyviä henkilötietoja. Strategisen analyysin piiriin kuuluvat esimerkiksi erilaiset toimintaympäristökatsaukset, rikosilmiöitä kuvaavat raportit sekä tullirikostorjuntatoimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnit. Strateginen analyysi tuottaa tullirikollisuuden tilannekuvaa, näkymiä kehitystrendeistä, uhkakuvia ja riskiarviointeja. Strateginen analyysi ei tähtää yksittäisen tullirikoksen ennalta estämiseen tai selvittämiseen, vaan sen tavoitteena on yleisempi tilannekuvan luominen tullirikollisuudesta. Valtiovarainministeriö ei ehdota muutoksia 7 §:n 4 momentin ja 13 §:n 3 momentin analyysitoimintaan liittyviin säännöksiin.

Tietolähdetietojen käsittely (9 §)

Perustuslakivaliokunta nostaa esiin, että tietolähdetietojen käsittelyä koskevasta säännöksestä ei käy lainkaan ilmi, mitä tietoja henkilöstä on tarkoitus sen nojalla käsitellä. Sääntelyä on täydennettävä. Perustuslakivaliokunta piti arvioidessaan lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa tällaisen säännöksen täsmentämistä säätämisjärjestyskysymyksenä. Tällainen muutos on myös nyt edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan esitetty lainkohta on perusteluineen suppea, ottaen myös huomioon tietolähdetietojen käsittelyyn ja valvontaan liittyvät haasteet.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa 9 §:n täsmentämistä viittauksella 4 §:ssä tarkoitettuihin henkilön perustietoihin. Tulli voisi käsitellä tietolähteenä käytetystä henkilöstä 4 §:ssä tarkoitettuja perustietoja vastaavasti kuin muista 2 luvun käsittelytarkoituksia koskevissa pykälissä tarkoitetuista henkilöistä. Samalla valtiovarainministeriö esittää tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevien tietojen sekä tietolähteen antamien tietojen pääasiallisen sisällön erottamista 1 momentin 1 ja 2 kohdaksi, jolloin säännös vastaisi muotoilultaan muita 2 luvun säännöksiä.

9 § 1 momentti

Tulli saa käsitellä ~~*tietoja*~~ tietolähteenä käytetystä rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 39 §:ssä tai pakkokeinolain 10 luvun 39 §:ssä tarkoitetusta henkilöstä *4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:*

1) tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevat tiedot;

2) tietolähteen antamien tietojen pääasiallinen sisältö.

Henkilötietojen käsittely tulli- ja verovalvonnassa (10 §)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää lausunnossaan huomiota 10 §:n 2 momentin 2 kohtaan, joka lausunnon mukaan on ongelmallinen käsiteltävien tietojen yksilöinnin ylimalkaisuuden vuoksi. Kohdan mukaan voidaan tallentaa mitä tahansa tulli- ja verovalvonnan kannalta tarpeellista tietoa. Perustelujen mukaan näillä tiedoilla tarkoitettaisiin esimerkiksi erilaisten epätavallisten rajanylitysten kirjaamisia. Esityksestä ei sen sijaan ilmene, tarkoitetaanko tällä esimerkiksi alkoholin maahantuonnin valvontaan liittyviä rajanylitysten määrien ja ajankohtien kirjaamisia. Perusoikeussääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta koskevan vaatimuksen vuoksi ja ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan tietosuojalain käsittelyssä esittämän kannan yksityiskohtaisemman sääntelyn tarpeesta tämän tyyppisten yksilön oikeuksien ja vapauksien kannalta korkeariskisempien henkilötietojen käsittelyssä, on rekisteröitävien tietojen sisältöä täsmennettävä laissa.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa 10 §:n 2 momentin 2 kohdan täsmentämistä niin, että Tulli saa käsitellä tulli- ja verovalvonnan kohdentamiseen liittyviä Tullin valvontatoimivaltaan kuuluvan lainsäädännön noudattamisen valvomiseksi tarpeellisia tietoja.

10 § 2 momentin 2 kohta

---

2) tulli- ja verovalvonnan ~~*kohdentumiseen*~~ *kohdentamiseen* liittyviä *Tullin valvontatoimivaltaan kuuluvan lainsäädännön noudattamisen valvomiseksi tarpeellisia* tietoja.

Henkilötietojen käsittely automaattisessa kasvojen tunnistuksessa (12 §)

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että hallituksen esityksen perusteella syntyy epäselvä kuva siitä, millaista henkilötietojen käsittelyä ehdotettuun automaattiseen kasvojentunnistukseen sisältyy. Säännösehdotuksen merkityksen arviointi on siten hankalaa. Perustuslakivaliokunnan mielestä lakiehdotuksen 12 §:n säännös automaattisesta kasvojentunnistuksesta on joko poistettava tai sitä on täsmennettävä ja täydennettävä olennaisesti. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunnan mielestä on selvää, että näin avoimen sääntelyn perusteella ei ole mahdollista tallettaa esimerkiksi kaikkien rajanylittäjien kasvokuvia valtakunnalliseen rekisteriin ja käsitellä niitä perusteluissa kuvatulla tavalla esimerkiksi valvontatoimenpiteiden kohdistamiseen. Valiokunta pitää myös erikoisena perustelulausumaa, jonka mukaan tarpeettomaksi havaittuja tietoja voitaisiin edelleen käsitellä kuuden kuukauden ajan.

Automaattista kasvojentunnistusta koskevaa säännöstöä käsitellään myös *oikeusministeriön* ja *tietosuojavaltuutetun* lausunnoissa. Oikeusministeriön lausunnossa todetaan, että ehdotettuun automaattista kasvojentunnistusta koskevaan säännökseen ei sisälly rajauksia esimerkiksi siitä, mihin henkilöryhmiin kohdistuen, millaisissa paikoissa tai millaisiin rikosepäilyihin liittyen tunnistusta saisi käyttää. Kasvontunnistusta olisi sallittua käyttää laajasti rikosten ennalta estämiseen, selvittämiseen, paljastamiseen tai syyteharkintaan saattamiseen

liittyvään toimenpiteeseen taikka pakkokeinon käyttöön. Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukaan perusoikeutta saa rajoittaa vain siinä määrin kuin on välttämätöntä. Oikeusministeriö katsookin tarpeelliseksi, että automaattista kasvojentunnistusta koskevaa säännöstä rajataan ja täsmennetään siten, että siitä ilmenevät selkeämmin automaattisen kasvojentunnistuksen edellytykset ja rajoitukset. Tietosuojavaltuutetun lausunnon mukaan esityksessä ei ole tehty kattavaa analyysia kasvojentunnistusteknologian osalta. Muutenkin esitetty 12 § jää avoimeksi ja täsmentymättömäksi.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö ehdottaa automaattista kasvojentunnistusta koskevan säännöksen täsmentämistä ja rajaamista siten, että automaattisessa kasvojen tunnistuksessa on oikeus käsitellä henkilötietoja vertaamalla teknisessä valvonnassa saatuja henkilötietoja lakiehdotuksen 6 ja 8 §:ien perusteella tallennettuihin tietoihin eli käytännössä kasvokuviin. Teknisellä valvonnalla saatua kuvaa siis verrattaisiin tullirikosten selvittämis- tai syyteharkintaan saattamiseen liittyvää toimenpidettä varten ja tullirikosten ennalta estämistä tai paljastamista varten Tullin henkilörekisteriin tallennettuihin kasvokuviin. Lisäksi säännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että ehdotetun mukaista käsittelyä voidaan toteuttaa rikosten ennalta estämiseen, selvittämiseen, paljastamiseen tai syyteharkintaan saattamiseen liittyvään toimenpiteeseen taikka pakkokeinon käyttöön *liittyvää toimenpidettä varten*. Perustuslakivaliokunta on myös kiinnittänyt lausunnossaan huomiota lakiehdotuksen perusteluihin, joissa todetaan että ”Jollei perustetta näiden tietojen käsittelemiseen esimerkiksi tutkinta- ja tiedustelutarkoituksiin olisi, ne poistettaisiin kuuden kuukauden kuluessa, kun ne havaitaan tarpeettomiksi”. Valtiovarainministeriö haluaa tarkentaa tältä osin, että kuten rikosasioiden tietosuojalain 6 §:ssä säädetään, tarpeettomat henkilötiedot on poistettava ilman aiheetonta viivytystä. Teknisillä apuvälineillä talteen otetut kuva- ja äänitallenteet tulee kuitenkin poistaa viimeistään kuuden kuukauden kuluttua merkinnän tekemisestä tietojärjestelmään ja rekisterikilpien kuvaus- ja tunnistamistiedot tiedon tallentumista seuraavan kalenterivuoden päättyessä.

12 § 2 momentti

Teknisessä valvonnassa saatuja henkilötietoja on oikeus käsitellä myös automaattisessa kasvojentunnistuksessa *vertaamalla teknisessä valvonnassa saatuja henkilötietoja 6 ja 8 §:ien perusteella tallennettuihin henkilötietoihin* rikosten ennalta estämiseen, selvittämiseen, paljastamiseen tai syyteharkintaan saattamiseen liittyvään toimenpiteeseen taikka pakkokeinon käyttöön *liittyvää toimenpidettä varten*.

Tietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen (13 §)

Oikeusministeriö nostaa esiin, että 5—12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja saisi ehdotetun 13 §:n mukaan käyttää muun muassa rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi tai sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta voi seurata vankeusrangaistus. Tältä osin kyseessä on oleellinen laajennus verrattuna nykyiseen lakiin, jossa sallitaan tietojen käyttäminen vain sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta. Jatkossa rikoksen ennalta estämistä tai paljastamista ei olisi siis sidottu vankeusuhkaan. Tietoja saisi käyttää myös Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi ja Tullin perintätehtävissä, mitkä olisivat uusia käyttötarkoituksia. Ehdotetut toissijaista käyttöä koskevat säännökset ovat

oikeusministeriön mukaan siinä määrin laajoja, että ero henkilötietojen käsittelyn alkuperäisen ja muun käsittelytarkoituksen välillä hämärtyy. Tämän seurauksena henkilötietojen käsittelyn läpinäkyvyys ja ennakoitavuus heikkenevät, sillä vaikka alkuperäisiä käyttötarkoituksia koskevissa säännöksissä tietojen käyttö on rajattu tiettyyn tarkoitukseen, 13 §:n perusteella tietoja voi käyttää myös muissa tarkoituksissa. Samalla irtaudutaan osin myös erottelusta hallinnollisten ja rikostorjunnallisten käyttötarkoitusten välillä eli kansalaisen hallinnollisessa asiassa antama henkilötieto voikin tulla käytetyksi rikostorjunnassa.

Valtiovarainministeriön vastaus: Ehdotetut säännökset tietojen käsittelystä myös muun kuin vankeusuhkaisen rikoksen ennalta estämiseksi ja Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi vastaisivat sisällöltään Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 53 §:n 4 ja 5 momentin ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 4 ja 5 momentin mukaisia säännöksiä salaisilla tiedonhankinta- ja pakkokeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittelystä. Ylimääräistä tietoa saa Tullin rikostorjuntalain ja pakkokeinolain mukaan käyttää aina rikoksen estämiseksi ja Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi. Rikoksen ennalta estämisellä tarkoitettaisiin Tullin rikostorjuntalain 1 luvun 2 §:n rikoksen estämistä koskevan määritelmän mukaisesti ainoastaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää tullirikos, sen yritys tai valmistelu, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Tiedon käytöllä Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi tarkoitettaisiin tiedon välillistä hyödyntämistä niin, että tietoa ei käytetä näyttönä tai tiedonhankintakeinon käytön perusteena.

Valtiovarainministeriö toteaa, että voimassa olevan Tullin henkilötietolain 16 § mahdollistaa Tullin henkilörekisterin tietojen käytön rikostorjuntaan. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan myös uusi tietosuojan yleislainsäädäntö mahdollistaa ehdotetun sääntelyn tulli- ja verovalvontaan liittyvien tietojen käyttämisestä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta sovellettava yleissäädös määräytyisi sen mukaisesti, mihin alkuperäisestä käsittelytarkoituksesta poikkeavaan tarkoitukseen henkilötietoja on tarkoitus käsitellä. Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen kuuluisi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan silloin, kun kyse on tietojen käsittelystä rikosasioiden tietosuojalain 1 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin. Siten esimerkiksi tietojen käsittelyyn rikoksen ennalta estämiseksi sovellettaisiin yleislakina rikosasioiden tietosuojalakia.

Perustuslakivaliokunta ei ole esityksestä antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota ehdotetun 13 §:n sisältöön. Ministeriö ei ehdota muutoksia 13 §:ään tältä osin.

Tiedonsaantioikeudet ja tietojen luovuttaminen (3 ja 4 luku)

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentäväs-

ti. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi. Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä. Valiokunnan mukaan samanlaisia lähtökohtia voidaan soveltaa myös tietojen saamiseen ja luovuttamiseen yksityiseltä esimerkiksi pankkisalaisuuden estämättä.

Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotettua 14 §:n sääntelyä on täsmennettävä ja muutettava perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan johdosta valiokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Vastaava säätämisjärjestyskannanotto kohdistuu 15 §:n lakiehdotuksen sääntelyyn muiden viranomaisten tietojen luovuttamiseen Tullille suorakäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten, 18 §:n sääntelyyn henkilötietojen luovuttamisesta toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle ja 19 §:n sääntelyyn muusta henkilötietojen luovuttamisesta viranomaisille.

Lakiehdotuksen 14 §:n mukaan Tullilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Perustuslakivaliokunta huomauttaa, että lailla säätämisen vaatimuksen johdosta tällainen sopiminen voi kattaa lähinnä niitä käytännön menettelyjä, joita teknisen käyttöyhteyden avaaminen toisen viranomaisen henkilörekisteriin edellyttää. Perustuslakivaliokunnan mukaan säännöstä on välttämätöntä täsmentää.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö on tarkastellut perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta 14, 15, 18 ja 19 §:iä ja pohtinut tarvetta niiden muuttamiseksi vastaamaan perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan johdosta valiokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevaa käytäntöä. Tämän johdosta valtiovarainministeriö esittää 14 §:n sääntelyä täsmennettäväksi siten, että viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus liittyvät jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin" niiltä osin kuin tarkoitetut tietosisällöt on lueteltu laissa tyhjentävästi. Koskien perustuslakivaliokunnan huomautusta 14 §:n 1 momentin ”sopimisesta” rekisterinpitäjän kanssa, valtiovarainministeriö ehdottaa säännöstä täydennettäväksi siten, että tietojen saamiseen rekistereistä liittyvästä ”luovuttamistavasta” sovitaan asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa.

14 § 1 momentin 1, 2, 4-16 ja 19 kohdat

Tullilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin *luovuttamistavasta* asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

1) yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa sekä kulkuneuvoja ja kuljetettavia tavaroita ~~*koskevista rekistereistä*~~ *koskevat* tarvittavat tiedot tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi sekä etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi, sen estämättä, mitä lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetussa laissa (/) säädetään;
2) Verohallinnon tietojärjestelmistä ja rekistereistä tarvittavat ~~*tiedot ja*~~ verovelvollista koskevat tunnistetiedot verotusta, verovalvontaa, perintää ja tullirikostorjuntaa varten ~~*sekä*~~, lupaharkintaa varten tarvittavat tiedot luvanhakijan tai tämän vastuuhenkilöiden veronmaksuvelvollisuuden täyttämisestä ja verojen maksuun liittyvästä maksujärjestelystä ~~*sekä*~~ *ja* tullilainsäädännön tai verolainsäädännön rikkomista koskevat *tarvittavat* tiedot, jos ne ovat luvan myöntämisen edellytyksenä;
---
4) Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteristä *tarvittavat* tiedot elinkeinonharjoittajia koskevista ilmoituksista ja tiedonannoista tulli- ja verovalvontaa, lupaharkintaa, verotusta, perintää sekä tullirikostorjuntaa varten sekä kaupparekisterin edunsaajista rekisteröitävät tiedot ja rekisteröitävää koskevat tunnistetiedot tulli- ja verovalvontaa sekä rikostorjuntaa varten;
5) poliisin henkilörekistereistä *henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (/) 5-8, 11 ja 12 §:issä tarkoitetut* tarvittavat tiedot tulli- ja verovalvontaa ja tullirikostorjuntaa varten sekä muita tietojen tallettamistarkoituksen mukaisia Tullin tehtäviä varten ja muuhun kuin tietojen tallettamistarkoitukseen 13 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa;
6) Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä *henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 5-9 ja 13 §:issä tarkoitetut* tarvittavat tiedot tullivalvontaa, verovalvontaa, tullirikostorjuntaa ja tullilain 31 §:ssä tarkoitettua rajatarkastusta varten sekä muita tietojen tallettamistarkoituksen mukaisia Tullin tehtäviä varten ja muuhun kuin tietojen tallettamistarkoitukseen 13 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa;
7) Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekistereistä ~~*tarvittavat tiedot tullirikostorjuntaa varten sekä muuhun kuin tietojen tallettamistarkoitukseen 13 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa*~~ *rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi*;
8) majoitustoiminnan harjoittajilta ja poliisilta majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja ~~*tietoja*~~ tullirikostorjuntaa varten *tarvittavia tietoja*;
9) väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13—17 §:ssä tarkoitetut *tarvittavat* tiedot tulli- ja verovalvontaa, verotusta, perintää sekä tullirikostorjuntaa varten;
10) sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) tarkoitetusta sakkorekisteristä *tarvittavia* tietoja sakkorangaistuksista ja niiden täytäntöönpanosta, rikosrekisterilaissa (770/1993) tarkoitetusta rikosrekisteristä henkilöä ja oikeushenkilöä koskevia

tarvittavia tietoja mainitun lain 4 ja 4 a §:ssä säädettyihin tarkoituksiin sekä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) tarkoitetusta ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä *tarvittavia* tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuista ja niiden lainvoimaisuudesta sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä *tarvittavia* tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista;
11) oikeushallinnon viranomaisilta *tarvittavat tiedot ~~tieto~~* oikeushallinnon etsintäkuuluttamista henkilöistä;
12) ulkoasiainhallinnon tietojärjestelmistä *tarvittavat* tiedot viisumia koskevasta asiasta ja Suomessa lähettäjävaltiota edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen ja muun samassa asemassa olevan kansainvälisen toimielimen henkilökuntaan kuuluvista ja näiden perheenjäsenistä sekä yksityisessä palveluksessa olevista henkilöistä ulkomaalaislaissa (301/2004) Tullille säädettyjen tehtävien suorittamista, tulli- ja verovalvontaa sekä tullirikostorjuntaa varten;
13) Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmistä *tarvittavat tiedot* matkustusasiakirjaa, oleskelua, kansainvälistä suojelua, maasta poistamista, maahantulokieltoa ja kansalaisuutta koskevasta asiasta ulkomaalaislaissa Tullille säädettyjen tehtävien suorittamista, tulli- ja verovalvontaa sekä tullirikostorjuntaa varten;
14) teleyritykseltä pakkokeinolain 10 luvun 6—8 §:ssä sekä rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 2 momentissa ja 3 luvun 4 ja 5 §:ssä tarkoitettuja *tarvittavia* tietoja mainituissa laeissa säädettyjen edellytysten mukaisesti tullirikostorjuntaa varten;
15) Ahvenanmaan valtionvirastolta alusrekisterilaissa (512/1993) tarkoitetuista aluksen rekisteröintiä sekä rakenteilla olevia aluksia koskevista tiedoista ja historiatiedoista *~~tarpeelliset~~ tarvittavat* tiedot aluksista, niiden omistajista ja haltijoista eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004) tarkoitettuja Tullin tehtäviä, ulkomaalaislain 179 §:ssä tarkoitettua liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä, tulli- ja verovalvontaa, verotusta, perintää sekä tullirikostorjuntaa varten;
16) liikenne-, kalastus- ja ympäristöviranomaisilta sekä poliisilta, Rajavartiolaitokselta ja Puolustusvoimilta *tarvittavia* tietoja kulkuneuvoista ja niiden sijainnista sekä liikenteestä tulli- ja verovalvontaa ja tullirikostorjuntaa varten;

---

19) Maanmittauslaitokselta kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annetussa laissa (453/2002) tarkoitetusta kiinteistötietojärjestelmästä *siten kuin lain 6 §:ssä säädetään* ja huoneistotietojärjestelmästä annetussa laissa *(1328/2018)* tarkoitetusta huoneistotietojärjestelmästä *lain 19 §:n mukaisesti* rikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten.

Valtiovarainministeriö katsoo, että lakiehdotuksen 15 § ei sisällä henkilötietojen saamista koskevia säännöksiä, vaan Tullin oikeudesta saada tietoa säädetään 14 §:ssä. Lakiehdotuksen 15 §:ssä säädetään sen sijaan tietojen luovuttamistavasta Tullille ”suorakäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten”. Tämän vuoksi valtiovarainministeriö ei ehdota tältä osin muutoksia 15 §:ään. Valtiovarainministeriö esittää kuitenkin 15 §:n 2 momenttiin lisättäväksi voimassa olevaa lakia osittain vastaavan säännöksen siitä, että jos henkilötietoja on luovutettu pyytämättä, Tullin on tarkistettava viipymättä tiedon

luovutuksesta saatuaan, tarvitaanko niitä siihen tarkoitukseen, jota varten ne on luovutettu.

15 § 1 momentin 2, 3 ja 5 kohdat sekä 2 momentti

---

2) poliisi, Rajavartiolaitos ja sotilasviranomaiset etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja sekä poliisi ja Rajavartiolaitos ulkomaalaisten tunnistamistietoja ja tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ~~*tarpeellisia*~~ *tarvittavia* tietoja;

3) Puolustusvoimat tullirikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ~~*tarpeellisia*~~ *tarvittavia* tietoja;

---

5) Metsähallituksen erätarkastaja toimivaltaansa kuuluvassa erävalvonnassa kirjattuja ~~*tarpeellisia*~~ *tarvittavia* toimenpidetietoja.

Tullin on pyynnöstä annettava 1 momentin nojalla henkilötietoja luovuttaneelle rekisterinpitäjälle tieto saamiensa henkilötietojen käsittelystä. *Jos henkilötietoja on luovutettu pyytämättä, Tullin on tarkistettava viipymättä tiedon luovutuksesta saatuaan, tarvitaanko niitä siihen tarkoitukseen, jota varten ne on luovutettu.*

Lakiehdotuksen 18 §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille. Valtiovarainministeriö katsoo, että säännöksessä yksilöitäisiin tiedot, joita Tulli saisi luovuttaa (5-8 ja 11 §:ssä tarkoitetut tiedot) sekä viranomaiset joille tietoja luovutettaisiin. Tietojen luovutustarkoitukset kävisivät ilmi viittauksesta rikosasioiden tietosuojalain 1 §:än, jossa säädetään lain soveltamisalaan kuuluvista viranomaisten tehtävistä. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan 18 § täyttää perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset. Ministeriö ei ehdota muutoksia mainittuun pykälään. Valtiovarainministeriö jättää kuitenkin hallintovaliokunnan harkittavaksi olisiko 18 §:än tarpeellista uusi momentti erityisten henkilötietojen luovuttamisesta vain silloin, kun se on viranomaisen laissa säädettyä tehtävän kannalta välttämätöntä.

Lakiehdotuksen 19 §:n 1 momentissa säädettäisiin Tullin oikeudesta luovuttaa *tarpeellisia* tietoja viranomaisille laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Momentissa yksilöitäisiin luovutettavat tiedot (5–8 ja 11 §:ssä tarkoitetut tiedot), viranomaiset, joille tietoja luovutettaisiin sekä tarkoitukset, joihin tietoja saisi luovuttaa. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan 19 § täyttää perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset. Ministeriö ei ehdota tältä osin muutoksia mainittuun pykälään. Valtiovarainministeriö esittää kuitenkin täydennyksiä 1 momentin 1 ja 2 kohtiin, jolloin Tulli saisi luovuttaa myös lakiehdotuksen 10 §:ssä tarkoitettuja tulli- ja verovalvonnan tietoja verohallinnolle ja liikenne- ja viestintävirastolle, jotka tarvitsevat tietoja verotustehtäviä varten. Lisäksi valtiovarainministeriö esittää täydennettäväksi 19 §:n 2 momenttia siten, että muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja voidaan luovuttaa ko. momentissa säädettyihin tarkoituksiin vain, jos se on viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

Liikenne- ja viestintäministeriö huomautti lausunnossaan, että esityksen 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa on kirjattu Liikenteen turvallisuusvirasto Liikenne- ja viestintäviraston sijaan tahoksi, jolle liikenteen palveluista annetun lain mukaisia tietoja saisi luovuttaa.

Maahanmuuttovirasto toteaa lausunnossaan, että työviranomaiselle tiedon luovuttamisen mahdollistama säännös eli 19 §:n 1 momentin 8 kohta poikkeaa nyt sisällöllisesti henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksesta annetun hallituksen esityksen vastaavasta säännöksestä, mutta on yhdenmukainen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun hallituksen esityksen vastaavan tiedonluovutussäännöksen kanssa. Maahanmuuttovirasto toivoo, että säännösehdotuksia verrattaisiin keskenään ja tavoiteltaisiin yhdenmukaista kirjoitusasua, elleivät erot Rajavartiolaitoksen ja Tullin käsittelemissä henkilötiedoissa erityisesti edellytä yhdenmukaisuudesta poikkeamista.

Maahanmuuttovirasto lausuu myös, että säännösluonnosten kattavuus työviranomaisten tarpeisiin tulee myös varmistaa. Tämän hetkinen sanamuoto jättää epäselväksi voidaanko tietoja luovuttaa ns. kausityölain (907/2017) perusteella myönnettävän kausityöhön oikeuttavan luvan myöntämiseksi tietyissä tilanteissa tarvittavan osapäätöksen tekemiseksi. Tiedonluovutussäännöksen eli 19 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdissa käytetään käsitettä elinkeinonharjoittajan oleskelulupa, kun oikea käsite olisi yrittäjän oleskelulupa. Maahanmuuttovirasto pyytää lisäksi, että tiedonluovutussäännöksen perusteluihin lisättäisiin maininta siitä, että tietoja voitaisiin luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona automatisoidusti niin, että pyytäjänä on organisaatio eikä yksittäinen virkamies.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö esittää, että 19 §:n 1 momentin 2 kohdan Liikenteen turvallisuusvirasto muutetaan liikenne- ja viestintäministeriön esittämällä tavalla Liikenne- ja viestintävirastoksi.

Valtiovarainministeriö esittää myös, että "elinkeinonharjoittajan oleskelulupa" muutettaisiin Maahanmuuttoviraston esittämällä tavalla muotoon "yrittäjän oleskelulupa" 19 §:n 1 momentin 7 kohdassa.

Valtiovarainministeriö katsoo, ettei Maahanmuuttoviraston lausunnossa esiin nostettua 19 §:n 1 momentin 8 kohtaa ole tarvetta muuttaa, koska sisältö vastaa voimassa olevaa Tullin henkilötietolakia ja poliisin henkilötietolakiehdotuksen 22 §:n 1 momentin 7 kohtaa.

Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan ehdotettu Tullin henkilötietolaki ei estä tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona automatisoidusti niin, että pyytäjänä on organisaatio, mikäli tällainen menettely on yleislainsäädännön (esimerkiksi julkisen hallinnon tiedonhallintalaki) perusteella mahdollinen.

Valtiovarainministeriö nostaa lisäksi esiin, että mikäli eduskunnan käsiteltävänä olevaan esitykseen HE 157/2018 vp sisältyvä ehdotus liikenteen palveluista annetun lain muutoksista hyväksytään ennen uuden Tullin henkilötietolain voimaantuloa, lain uusi pykälänumerointi tulisi huomioida ehdotetun 22 §:n 1 momentin 2 kohdassa.

19 § 1 momentin 1-3, 7 ja 8 kohdat sekä 2 momentti

---

1) Verohallinnolle, *edellä sanotun lisäksi myös 10 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja,* verotuksen toimittamista, verojen ja maksujen perimistä, verotusta koskevaa muutoksenhakua, ulosottoa ja valtion edun- ja oikeudenvalvontaa varten; tietojen luovuttamisesta Verohallinnolle säädetään lisäksi arvonlisäverolain (1501/1993) 160 §:n 3 momentissa ja oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain (768/2016) 29 §:n 6 momentissa;

2) ~~*Liikenteen turvallisuusvirastolle*~~ *Liikenne- ja viestintävirastolle*, *edellä sanotun lisäksi myös 10 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja,* liikenteen palveluista annetun lain ~~*IV osan 2 luvun 2 §:n ja V osan 1 luvun 2 §:n*~~ (/) *197 ja 217 §:n* mukaisesti ~~*tietoja, jotka ovat välttämättömiä sen laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten*~~;

3) Hätäkeskuslaitokselle hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 19 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi ~~*tarpeellisia*~~ tietoja alkutoimenpiteiden ja työturvallisuuden varmistamiseksi sekä asianomaisen yksikön tukemiseksi noudattaen, mitä tietojen saamista koskevan oikeuden rajoittamisesta mainitun pykälän 2 momentissa säädetään;

---

7) ulkoministeriölle ja Suomen edustustolle näiden toimivaltaan kuuluvan passia tai muuta matkustusasiakirjaa, viisumia, työntekijän oleskelulupaa, ~~*elinkeinonharjoittajan*~~ *yrittäjän* oleskelulupaa tai muuta oleskelulupaa koskevan asian käsittelyä varten;

8) työviranomaisille työntekijän oleskeluluvan tai ~~*elinkeinonharjoittajan*~~ *yrittäjän* oleskeluluvan tai työnteon valvontaa koskevan asian käsittelyä varten;

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja *sekä muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,* voidaan luovuttaa 1 momentissa säädettyihin tarkoituksiin vain, jos se on viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

Lisäksi *sisäasiainministeriön poliisiosasto, Poliisihallitus* ja *Keskusrikospoliisi* kiinnittivät lausunnoissaan huomiota lakiehdotuksen 14 §:n 1 momentin 1 kohtaan, jonka mukaan Tullilla on oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten tietoja yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa sekä kulkuneuvoja ja kuljetettavia tavaroita koskevista rekistereistä tarvittavat tiedot tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi sekä etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi, sen estämättä, mitä lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetussa laissa (/) säädetään. Lausunnoissa katsottiin, että säännös on merkittävästi poliisille ehdotettua vastaavaa säännöstä (HE 242/2018 vp, 16.1 § 15 kohta) laajempi ja mahdollistaisi eduskunnan käsiteltävänä olevan ns. PNR-lain (HE 55/2018 vp, laiksi lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnassa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi) mukaisesti lentoliikenteen harjoittajien toimittamien tietojen luovuttamisen muuhunkin tarkoitukseen kuin mitä kyseissä laissa säädetään. Lausuntojen mukaan tarkoituksenmukaisinta olisi säätää lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä yhdenmukaisesti poliisin vastaavaan säännöksen kanssa.

Keskusrikospoliisi totesi lausunnossaan myös, että lakiehdotuksen 18 §:n perusteella Tulli ei saisi luovuttaa 9 §:n mukaisia tietolähdetietoja ja 10 §:n mukaisia tulli- ja veroval-

vonnan tietoja rikosasioiden tietosuojalain mukaiselle toimivaltaiselle viranomaiselle kuten poliisille. Rajaukset vaikeuttavat PTR-yhteistoimintaa. Rajavartiolaitoksen lakiesityksessä ei vastaavaa rajoitusta tietolähdetietojen osalta.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö toteaa, että 14 § 1 momentin matkustajatietoja koskeva 1 kohta vastaisi voimassa olevan lain 13 §:n 1 momentin 1 kohtaa, joka on matkustajatietodirektiivistä riippumaton säännös. Valtiovarainministeriö katsoo, että matkustajarekisteridirektiivin ja sen ehdotetun täytäntöönpanolain ei välttämättä tule rajoittaa muuhun lainsäädäntöön perustuvaa tiedonsaantioikeutta tai tietojen käsittelyä ulkomaanliikenteen matkustajista, vaan ne asettavat täsmennetyn tietojen luovuttamisvelvoitteen lentoliikenteen harjoittajille. Matkustajatietodirektiivin täytäntöönpanolakia koskevassa HE:ssä ei ole esitetty voimassa olevassa laissa säädettyä edellä sanottua säännöstä kumottavaksi. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjumiseksi säädetyn direktiivin vuoksi ei ole syytä heikentää kansallisesti jo aiemmin säädettyjä viranomaisten oikeuksia saada matkustajatietoja myös muiden rikosten torjumiseksi.

Oikeus saada kohdassa tarkoitettuja matkustajatietoja teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona koskee kaikkia liikenteenharjoittajia liikennemuodosta riippumatta. Momentissa tarkoitetut rekisteritiedot ovat keskeisessä asemassa tehtäessä esimerkiksi tullirikostorjunnassa käytettävää riskianalyysiä. Myös tullirikosten esitutkinnassa on usein tärkeää saada tietoja kyseisistä rekistereistä. Kohdan mukaisesti saatuja tietoja säilytettäisiin Tullin hallussa vain tietojen käsittelyn edellyttämän lyhyen ajan, jonka jälkeen tiedot hävitettäisiin. Matkustajatietojen käsittelyn jatkaminen pidempään edellyttäisi 2 luvussa säädettyjen käsittelyedellytysten täyttymistä. Valtiovarainministeriö ei ehdota muutoksia 14 §:n 1 momentin 1 kohtaan.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että poliisin henkilötietolakiehdotuksen 21 §:n perusteella poliisikaan ei saisi luovuttaa 9 §:n mukaisia tietolähdetietoja rikosasioiden tietosuojalain mukaiselle toimivaltaiselle viranomaiselle kuten Tullille ja Rajavartiolaitokselle. Valtiovarainministeriö ei katso tarpeelliseksi, että Tullilla tulisi olla oikeus luovuttaa lakiehdotuksen 10 §:n mukaisia tulli- ja verovalvonnan tietoja poliisille tai muulle rikosasioiden tietosuojalain mukaiselle toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka tehtäviin tulli- ja verovalvonta eivät kuulu. Valtiovarainministeriö ei ehdota tältä osin muutoksia 18 §:än.

Henkilötietojen säilytysajat (5 luku)

O*ikeusministeriö* nostaa lausunnossaan esiin henkilötietojen säilytysajat ja toteaa, että esityksen perusteluiden mukaan luvussa säädettäisiin henkilötietojen enimmäissäilytysajoista, mikä ei selvästi ilmene säännösten sanamuodosta. Luvun säännökset eivät rajoittaisi muualla laissa olevien tietojen poistamista tai tarpeellisuuden arviointia koskevien säännösten soveltamista, vaan luvussa mainittuja poistoaikoja olisi noudatettava, ellei jokin muu säännös edellytä tietojen poistamista jo aiemmin. Joidenkin tietojen säilytysajat on ilmaistu absoluuttisena (”viiden vuoden kuluttua”), joidenkin enimmäisaikana (”viimeistään kymmenen vuoden kuluttua”, 36 §). Suhteellisuusperiaatteen toteuttamiseksi tietojen säilytysaikaa voi lisäksi oi-

keusministeriön käsityksen mukaan olla myös tarpeen porrastaa tiedon tarpeellisuuden mukaan.

Valtiovarainministeriön vastaus: Kuten oikeusministeriö lausunnossaan huomioi, 5 luvun poistoaikoja olisi noudatettava, ellei jokin muu säännös edellytä tietojen poistamista jo aiemmin. Valtiovarainministeriö pitää kuitenkin perusteltuna, että säilytysajat ilmaistaan joiltain osin absoluuttisessa muodossa. Esimerkiksi 25 §:n 1 momentin mukaisella viiden vuoden säilytysajalla varmistettaisiin, että tiedot säilytetään vähintään sen ajan kuin asian käsittely ja lainvoimaisen ratkaisun saaminen oikeuslaitoksessa kestää. Toisaalta esimerkiksi 27 ja 28 §:ssä on valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista korostaa sitä, että tiedot on poistettava jo ennen säännösten mukaisen 10 vuoden säilytysajan päättymistä, mikäli ne käyvät käsittelytarkoituksen kannalta tarpeettomiksi.

Tarkoituksenmukaista on myös varmistaa, että luvussa tarkoitetut säilytysajat eivät estäisi tietojen säilyttämistä tilanteissa, joissa tietojen voidaan edelleen perustellusti katsoa olevan tarpeellisia (25 §:n 4 momentti, 26 §:n 4 momentti ja 27 §:n 2 momentti). Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuutta tulisi näissä tilanteissa arvioida vähintään viiden vuoden välein. Tältä osin sääntely vastaisi rikosasioiden tietosuojalain 6 §:n 3 momenttia, jonka mukaan henkilötietojen säilyttämisen tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein, jollei henkilötietojen säilytysajoista muualla toisin säädetä.

Valtiovarainministeriö toteaa, että muita tietoja lyhyemmän säilytysajan asettaminen arkaluonteisina pidettäville tiedoille johtaisi tilanteisiin, joissa osa samaan tehtävään liittyvistä tiedoista olisi poistettava eri aikaan kuin muut. Tämä olisi ongelmallista etenkin tietojen eheyden kannalta. Perustuslakivaliokunta ei ole esityksestä antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota ehdotetun 5 luvun sisältöön. Ministeriö ei ehdota muutoksia lakiehdotuksen 5 lukuun.

Rekisteröidyn oikeudet (6 luku)

Valtiovarainministeriö nostaa esiin, että tarkastusoikeuden rajoituksia koskevassa 34 §:ssä olisi ministeriön näkemyksen mukaan huomioitava aiemmin vastineessa ehdotetut 5 §:n 3 momentin ja 7 §:n 6 momentin muutokset. Tietojen hävittämisvelvollisuutta koskeva sääntely ei ministeriön arvion mukaan tarvitse tarkastusoikeuden rajoitusta.

34 §:n 1 momentin 1 kohta

Poiketen siitä, mitä rikosasioiden tietosuojalain 23 §:ssä säädetään, tarkastusoikeutta ei ole:

1) ~~*5 §:n 3 momentissa, 7 §:n 6 momentissa ja*~~ 9 §:ssä tarkoitettuihin henkilötietoihin;

Rekisterinpitäjä (36 §)

Valtiovarainministeriö esittää tarkennusta 36 §:ssä 6 §:än tehtävään viittaukseen. Tässä vastineessa ehdotetaan lakiehdotuksen 6 §:ään lisättäväksi yksi uusi momentti, jonka johdosta tämä tarkennus on tarpeen.

> **36 §**
>
> Edellä 2 luvussa tarkoitettujen henkilötietojen rekisterinpitäjä on Tulli. Edellä 6 §:n *1 momentin* 2 kohdassa ja 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tuntomerkkitietojen osalta rekisterinpitäjästä säädetään kuitenkin erikseen.

Muut lausunnoissa esitetyt huomiot

Liikenne- ja viestintäministeriö viittaa lausunnossaan esityksen lukuun 5.2, jonka mukaan luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa koskevaa vaikutusarviota ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää esitykseen, sillä se on tehty luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvien toimivaltuuksien säätämisen yhteydessä. Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, missä luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvista toimivaltuuksista säädetään. Näin ollen epäselväksi jää muun muassa se, voitaisiinko Tullin henkilötietorekistereihin tallentaa luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan sisältyviä tietoja ja olisiko näiden tietojen käsittelyssä noudatettava joitakin erityisiä suojatoimenpiteitä. Samaten ei ole selvää, millä edellytyksillä luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan alaisia tietoja voitaisiin luovuttaa rekistereistä.

Valtiovarainministeriön vastaus: Tullin toimivaltuuksista hankkia rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi sekä vaaran torjumiseksi tarvittavaa tietoa säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa ja toimivaltuuksista hankkia rikosten selvittämiseksi tarvittavaa tietoa säädetään lisäksi pakkokeino- ja esitutkintalaeissa. Tullin toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä sisältyy myös muuhun Tullin tehtäviä koskevaan erityislainsäädäntöön. Tullin toimivaltuuksilla saatujen henkilötietojen käsittelyssä noudatettaisiin tietosuojan yleislainsäädännön sekä ehdotetun Tullin henkilötietolain säännöksiä. Silloin kun toimivaltuussääntelyyn sisältyy henkilötietojen käsittelyä koskevia tiukempia edellytyksiä, näitä tiukempia edellytyksiä on noudatettava Tullin henkilötietolain sääntelyn sijasta.

Tietosuojavaltuutettu nostaa esiin, että esitys sisältää ehdotuksia, jotka merkittävällä tavalla lisäisivät valvonnan tarvetta. Esityksessä ei kuitenkaan ole kattavasti arvioitu laillisuusvalvonnan toimivuutta, menettelytapoja tai lisäpanostuksen tarvetta esitetyn lain voimaantulon johdosta.

Valtiovarainministeriön vastaus: Valtiovarainministeriö jakaa tietosuojavaltuutetun näkemyksen henkilötietojen käsittelyn valvonnan suuresta merkityksestä ja viittaa esityksen perusteluihin, joissa on kuvattu Tullin laillisuusvalvontaa. Tietojen suojaamisen ja käsittelyn valvonnan kannalta keskeinen merkitys on etenkin uudella tietosuojan yleislainsäädännöllä, joka sisältää yksityiskohtaiset säännökset paitsi henkilötietojen käsittelyn valvonnasta ja lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista, myös muun muassa rekisterinpitäjän vastuusta ja velvollisuuksista, rekisteröidyn oikeuksista ja tietoturvallisuudesta.

LIITTEET

Rinnakkaistekstit ehdotetuista muutoksista; HE 259/2018 vp laki henkilötietojen käsittelystä Tullissa